Minna-Mari Kaila
MTK ry
PL 510
00101 Helsinki

4.5.2016

Eduskunnan maatalousjaosto

Valtioneuvoston selonteko (VNS 3/2016) julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2017—2020

Teema: Yleisesti kehykset ja arvio sen vaikutuksista tilatason kannattavuuteen

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry esittää pyydettynä lausuntonaan seuraavaa:

Maatalouden kannattavuus ja tarvittavat toimenpiteet

Vuosi 2015 oli maataloudelle erittäin heikosti kannattava. Maataloustuotemarkkinat kriisiytyivät koko Euroopassa, eikä Venäjän markkinoita korvaavia myyntikanavia ole löytynyt. Tukipuolella viljelijätukien määrärahat ovat puolestaan pienentyneet, tukien vastikkeellisuus lisääntynyt ja tukimaksatusten aikataulut myöhentyneet. Tulovirtojen ehtyminen menojen pysyessä ennallaan horjuttaa tilojen maksuvalmiutta ja voi ajaa yrityksiä nopeasti selvitystilaan.

Vaikeimmassa tilanteessa ovat tuotantoon panostaneet yrittäjät, jotka ovat investoineet vahvasti tuotantoon viime vuosina. Näiden tilojen varaan perustuu suomalaisen ruuantuotannon tulevaisuus. Keskeistä on löytää keinot, millä nämä maatalousyrittäjät saadaan luotsattua tilapäisen, mutta hyvin vaikean tilanteen yli.

Luonnonvarakeskus on ennustanut maatalouden yrittäjätulon laskevan 40 % vuodelle 2015, ollen keskimäärin 9 600 euroa tilaa kohden. Luonnonvarakeskuksen ennusteet kuvaavat maatalousyritysten keskimääräistä kannattavuutta. Kannattavuus ja maksuvalmiusongelmien takia tuotantopanoksia on jouduttu ostamaan lainarahalla tai säästöillä, investointeja ei pystytä tekemään ja yksityistalouden menot on karsittu minimiin. Mikäli heikko tilanne jatkuu, on jatkajien löytyminen tiloille hyvin vaikeaa.

PTT ennustaa, että vuonna 2016 maatalouden yrittäjätulo kääntyy kolme vuotta jatkuneen reippaan laskun jälkeen nousuun. Suurin syy tähän lienee maataloustukien maksatuksen rytmityksen vakiintuminen, sillä maataloustuotteiden hintoihin ei ennusteta merkittävää nousua. Toisaalta PTT ennustaa myös ruuan hinnan laskun jatkuvan edelleen elintarvikemarkkinoiden kireän kilpailun takia. Kireä hintakilpailu alentaa teollisuuden kykyä maksaa riittävää tuottajahintaa.

Nopeaa ratkaisua vaikeaan taloustilanteeseen ei ole nähtävissä. Markkinoiden elpymiseen menee pitkä aika eikä alenevasta tukibudjetista ole apua. Maitosektorilla ongelmia on aiheuttanut kiintiöjärjestelmän poistumisesta johtuva maidontuotannon kasvu ja Venäjän markkinoiden sulkeutuminen. Tänä vuonna kahden ensimmäisen kuukauden aikana maidontuotanto kasvoi EU:n alueella 7,4 % vuodentakaiseen verrattuna. Suurinta kasvu oli Irlannissa + 35,6 %. Markkinakriisi syvenee koko ajan. Myös sikasektorilla on ylituotanto-ongelma Venäjän markkinoiden sulkeutumisen ja tuottavuuden kasvun takia.

Valtiontalouden kehys vuosille 2016 - 2020

Maa- ja metsätalousministeriön säästöpäätöksistä aiheutuu n. 232 milj. euron alenema määrärahatasoon kehyskauden aikana. Tässä kannattavuustilanteessa leikkaus on käsittämättömän suuri, sillä budjetissa lähes ainoita mahdollisia leikkauskohteita ovat kansalliset tuet ja luonnonhaittakorvauksen kansallinen rahoitus. Pääosa leikkauksista on kohdennettu kehyskauden loppuun vuosille 2019 ja 2020.

Maa- ja puutarhatalouden kansallisessa tuessa on 6,7 milj. euron vuotuinen korotus vuosille 2017 ja 2018 sekä luonnonhaittakorvauksiin kohdennettu 20,3 milj. euron korotus vuodelle 2017. Käytännössä näiden lisäysten jälkeen esimerkiksi kansallisen tuen momentilta käytettävissä olevat varat palautuvat lyhytaikaisesti vuoden 2015 tasolle. Muutos on erittäin tärkeä, mutta ei kuitenkaan tuo korotusta määrärahoihin ja on todennäköisesti toteutettu uudelleen kohdentamalla varoja maa- ja metsätalousministeriön kehyksen sisällä.

MTK edellyttää, että vuoden 2016 lisätalousarvioon kohdennetaan myös riittävät varat kriisitoimenpiteisiin. Tällä hetkellä EU:n lainsäädäntö ei anna riittäviä maksuvaltuuksia suorien kriisitukien maksamiseen eivätkä toimeenpanon resurssit mahdollista uusien tukijärjestelmien nopeaa toteuttamista. Tästä syystä on selvitettävä rahoitusjärjestelyjen lisäksi kaikki verotukselliset keinot sekä mahdollisuudet korottaa olemassa olevien tukimuotojen tukitasoa tilojen vaikean tilanteen helpottamiseksi.

Maataloushallinnon toiminta

Valtioneuvoston selonteossa todetaan, että maataloushallinnon ja ELY -keskusten voimavarojen väheneminen luo haasteita tukiohjelmien täysimittaiselle käynnistymiselle ja niiden toimeenpanolle. Kehyskaudella on tarkoitus toteuttaa virastorakenteen muutoksia ja hyödyntää paremmin digitalisaation mahdollisuuksia. Tietopalveluiden ja tuotantoprosessien sähköistämistä jatketaan asiakaspalvelun parantamiseksi ja toiminnan tehostamiseksi.

MTK huomauttaa, että toimeenpanon ongelmat ovat jo konkretisoituneet tilatasolla. Maaseutuviraston ongelmat tukihaun avaamisessa ja tukimaksatuksissa jatkuvat.

Sähköisten palveluiden edistäminen on hyvä tavoite, mutta myös viljelijöiden yhdenvertaisuudesta on pidettävä huolta, asiointitavasta riippumatta. Erityisen hankala tilanne on niillä Etelä-Suomen kotieläintiloilla, joilla on jo yli vuosi edellisestä eläinpalkkiomaksatuksesta. Myös sähköisten palveluiden ulkopuolella olevat asiakkaat ovat joutuneet eriarvoiseen asemaan, sillä esimerkiksi tukihakuoppaita ei ole painettu lainkaan, vaan he joutuvat tulostuttamaan hakuoppaat omalla kustannuksellaan

Hajautettu energiantuotanto

Biotalous ja uusiutuvan energian käytön lisääminen on yksi hallitusohjelman kärkihankkeista. On tärkeää, että kehyskaudella edistetään mahdollisimman tehokkaasti maatilojen yhteydessä harjoitettua hajautettua energiantuotantoa ja poistetaan mahdolliset lainsäädännölliset esteet. Ruuan- ja energiantuotannon yhdistäminen auttaa maatilayritysten toiminnan kannattavuuden parantamisessa ja edistää samalla biotalouden edistämistavoitteita sekä energia- ja ravinneomavaraisuutta.

Työssä jaksaminen ja lomituspalvelut

Kotimaista ruokaa tuottavat maatilat ovat elintärkeä osa Suomen ruokaturvaa ja huoltovarmuutta ja lomituspalvelut turvaavat maatilojen toiminnan jatkumisen myös kotieläinyrittäjän sairauden ja tapaturman yllättäessä. Lomitusjärjestelmän kustannukset ovat pudonneet rajusti viime vuosien budjettileikkausten ja maatilojen voimakkaan rakennekehityksen myötä. MTK pitää välttämättömänä riittävää budjettirahoitusta lomituspalveluihin.

Lomituspalvelut ovat välttämättömiä työhön sidottujen kotieläinyrittäjien työssä jaksamisen kannalta ja tukevat myös työurien pidentymisen tavoitetta. Myös eläinten hyvinvoinnin turvaamisen kannalta lomituspalvelut ovat tärkeitä.

Yrittäjyys ja osaaminen

Suomen kilpailukyvyn vahvistamiseksi on välttämätöntä panostaa yrittäjiin ja yrittäjyyteen. MTK pitää hallitusohjelman mukaisia valtiotalouden suunnitelmaan sisältyviä yrittäjyyteen kohdistettuja panostuksia Suomen talouden ja kilpailukyvyn kannalta elintärkeinä. Sukupolvenvaihdosten helpottaminen myös metsätaloudessa sekä yrittäjävähennys tulee toteuttaa viipymättä.

MTK pitää tärkeänä, että ammatillisen koulutuksen reformia ja mittavia leikkauksia toteutettaessa varmistetaan luonnonvara-alan koulutuksen saatavuus joka puolella Suomea. Erityisen vaikealta tilanne näyttää Itä- ja Kaakkois-Suomessa. Tämä voi vaikeuttaa mm sukupolvenvaihdoksia, jos kohtuullisen lähellä ei ole tarjolla maatalousalan koulutusta.

MTK on erittäin huolissaan opetusmaatilojen, -puutarhojen ja –tallien tulevaisuudesta. Koulutuksen oppimisympäristöjä ei voi täysin ulkoistaa yrittäjille, sillä alkuvaiheen perustaidot on varmistettava oppilaitoksen ympäristössä.

Maaseudun infrastruktuuri

Biotalouden raaka-aineet ovat pääosin maaseudulla haja-asutusalueilla ja näiden raaka-aineiden hyödyntäminen edellyttää toimivaa tieverkostoa.

MTK pitää erityisen tärkeänä, että tieverkoston korjaamiseen ja ylläpitämiseen osoitetaan riittävä hallituskauden ylittävää rahoitus. Väyläverkon on oltava kunnossa koko maassa, jotta biotalouden edistäminen ei jää siitä kiinni.

Helsingissä 4.5.2016

Minna-Mari Kaila
Maatalousjohtaja